

**הנחיות מינהל התכנון
לטיפול בחומרי חפירה ומילוי**

רקע

■ בשנים האחרונות, כתוצאה מפיתוח פרויקטים רחבי היקף בתחום התשתיות, הלך והתחדד הצורך בפיתוח כלים לניהול מערכתי, שיבטיחו ניצול חומרי חפירה ראויים לשימוש, וסילוק מוסדר ומתוכנן של עודפים שאינם ראויים לשימוש.

■ לאור חשיבות הנושא, נתנה המועצה הארצית בתאריך 27.3.06 הוראה לעריכת סקר והכנת מסמך מדיניות בנושא חומרי חפירה ומילוי, במטרה להביא להקמת מסגרת לטיפול ולהסדרת הנושא.

■ ועדת העורכים (נציגים ממינהל התכנון, הארגונים שעניינם סביבה, המשרד להגנת הסביבה, ממ"י ומשרד התחבורה) המליצה למועצה שבתקופת הביניים, עד אשר יושלם מסמך המדיניות ויתקבלו תוצריו, תטופל הסוגיה באמצעות הנחיות תכנוניות כלליות. הוולנת"ע אישרה את ההנחיות.

הנחיות מינהל התכנון לטיפול בחומרי חפירה ומילוי

רקע - המשך

- במקביל לגיבוש הנחיות הביניים, הוקם על ידי ממ"י ובשיתוף מינהל התכנון מאגר מידע לחומרי חפירה ומילוי, במטרה לסייע לקידום פתרונות לסוגיה חשובה זו.
- כמו כן הוטמע הנושא בנוהל המבא"ת, ושולב בפרקים הרלוונטיים.

מטרות ההנחיות

- להעלות את הנושא למודעות מוסדות התכנון והמתכננים.
- לתת פתרון לסוגיה בתקופת הביניים עד שיאושר מסמך המדיניות.
- לכוון את אופן הטיפול בחומרי חפירה ומילוי בשלב תכנון מוקדם ככל הניתן, וזאת על מנת להביא לתכנון יעיל וחסכוני ולמנוע עיכובים ונזקים מיותרים.
- לפרט את הנושאים אליהם יש להתייחס בהליך התכנוני, תוך מתן המלצות להצגת נתונים ופתרונות בשלבי התכנון השונים וסדרי עדיפויות לבחינתם.
- לדרוש הצגת נתונים שיאפשרו להזין את מאגר המידע לעודפי עפר.

עיקרי ההנחיות

- ההנחיות מיועדות למוסדות התכנון - המועצה הארצית, ועדות מחוזיות, ועדות מקומיות והות"ל.

- בעת גיבוש תוכנית, יהווה הטיפול בחומרי חפירה ומילוי חלק מהשיקולים התכנוניים. בחירת החלופה המועדפת, קביעת הקו הכחול של תוכנית וקביעת הקו האדום - במקרים בהם מדובר בתשתית קווית, תתייחס לכל המרכיבים הדרושים לפתרונות הטיפול בנושא.

- ההנחיות מתייחסות לפרוייקטים בכל רמות התכנון (תוכניות מתאר מקומיות, תוכניות ברמה מפורטת, היתרי בנייה, מסמכים מפורטים לביצוע, הרשאות וכד') הכוללים עבודות עפר, ייבוא חומרי מילוי ו/או ייצוא חומרי חפירה מתחום הפרוייקט בהיקף צפוי של מעל 100,000 ממ"ק.

עיקרי ההנחיות- המשך

- יישום ההנחיות יותאם למידת המיידיות של ביצוע התוכנית. בשל משך הזמן הנדרש להשלמת הליכים תכנוניים, ראוי לקדם אישור תוכניות והיתרים סטטוטוריים הנדרשים ליישום הפתרונות בשלב מוקדם ככל האפשר.
- בתוכניות עבורן נערך תכנון מפורט לביצוע, תיקבע בהוראות התוכנית דרישה להצגת פתרונות לטיפול בנושא בשלב התכנון המפורט לביצוע. בתוכניות בהן לא נדרש היתר בנייה (דוגמת תוכניות דרך), יוצגו פתרונות לטיפול בחומרי חפירה ומילוי בשלב הליכי הדיון בתוכנית.

עיקרי ההנחיות- המשך

- מוסד התכנון יבחן הכללת הפתרונות הנגזרים מההנחיות שלהלן. ניתן לבחון זאת בתסקיר השפעה על הסביבה או במסמך סביבתי נופי או במסמך תשתיות, במידה שיידרשו המסמכים הללו, או בכל מסמך אחר רלוונטי לתכנית.
- ההנחיות יחולו על תוכניות שיוחלט על הפקדתן מיום הפצת ההנחיות (יולי 2007) ועל היתרים שיוצאו מכוחן.

מסמכים נלווים לתוכניות

תוכניות הכוללות עבודות חפירה ומילוי ילון באומדנים על היקפי חפירה ומילוי ובחלופות לפתרונות לטיפול בעודפים ו/או בחוסרים, כמפורט להלן.

א. מאזן כמויות חומרי חפירה ומילוי:

חישוב מאזן כמויות ופילוג של סוגי החומרים הנחפרים, ובחינת אפשרויות השימוש בהם. המאזן יתבסס על המידע המקיף ביותר שניתן להפיק בכל שלב, תוך התבססות על סקרים וקידוחים בשטח, וכן על מיפוי טופוגרפי עדכני עליו מוצגים מפלסי הפיתוח (קו אדום במידה ונקבע) ודוח גיאולוגי שיוכן לתוכנית.

מסמכים נלווים לתוכניות- המשך

ב. הצגת פתרונות:

בחינה ראשונית של הפתרונות לטיפול בחומרי חפירה ומילוי, תוך הצגת תוכנית שלבי ביצוע לעבודות העפר, כולל הצגת דרכי הובלה לשינוע והצגת מסמך המבטא את המשמעות הנופית-סביבתית- תחבורתית של הפתרונות, היבטי הניקוז, היבטים הידרולוגיים וההשפעה על הקרקע החקלאית בתחום הפרוייקט ובשטח הגובל.

עקרונות מנחים לבחינת הפתרונות

מוסד התכנון יבחן את הצעות היזם. הבחינה תיעשה בראייה אזורית, תוך מחשבה על ניצול הקשרים עם פרויקטים נוספים (פרוייקטים חזויים ובביצוע). הפתרונות ייבחנו לאור היבטים תכנוניים, סביבתיים תחבורתיים וכלכליים, ועל-פי המדרג שיפורט להלן:

עקרונות מנחים לבחינת הפתרונות

חומרי גלם ראויים:

1. שימוש חוזר בפרוייקט, לדוגמה: שימוש בחומר מילוי לצורך בנייה, סלילה, מיתון שיפועים, עיצוב, פיתוח ושיקום נופי.
2. ייצוא חומר הגלם לגריסה ועיבוד במחצבה מאושרת ומוסדרת, או גריסה באתר הפיתוח ושיווק החומר לגורמים אחרים או פינויו המוסדר על-ידי היזם.
3. שימוש חוזר מחוץ לפרוייקט באופן מיטבי על-פי הליך סטטוטורי מוסדר ומאושר, לפי סוג החומר, לדוגמה: טיוב והכשרת קרקע חקלאית, הכשרת שטחי מרעה, שימוש כחומרי סלילה ובנייה, קרקע לגינון, טיפול נופי.
4. אחסון זמני בתחום התוכנית או באתרי אחסון ביניים, בהיקפים מצומצמים בזמן קצוב ולמשך זמן שלא יעלה על מועד סיום הפרוייקט.

עקרונות מנחים לבחינת הפתרונות

חומרי גלם שאינם ראויים - טפל:

1. שיקום סביבתי-נופי בתחום הפרוייקט (רק במידה שיידרש בפרוייקט ולא יהווה פיתרון מאולץ).
2. שיקום אתרים פגועים מחוץ לתחום הפרוייקט, לדוגמה: שיקום ומילוי מחצבות נטושות, לרבות מחצבות בלתי חוקיות.
3. סילוק והטמנה באתרים מוסדרים, טיפול באתר פסולת.
4. שינויי טופוגרפיה שילוו בבחינה נופית-סביבתית.

שטח זמני לטיפול בחומרי חפירה ומילוי

בתוכניות הכוללות עבודות עפר, יש לבחון חלופות לשטח, תוך מתן עדיפות לשטח שאינו מעובד, ללא רגישות ו/ או ייחוד נופי, אשר ישמש באופן זמני לצורך התארגנות, מיון, עיבוד ועירום זמני של חומרי החפירה והמילוי. שטח זה יהיה בתוך רצועת הדרך בתוכניות לדרכים, או בתוך הקו הכחול של התוכנית.

בהוראות התוכנית יהיה כלול סעיף "השמדה עצמית", שיקבע כי בתום השימוש כאמור בשטח יבוטל שימוש זה.

יישום ההנחיות

- לצורך יישום ההנחיות, יהיה לכל מחוז ולות"ל רפרנט שיעסוק בנושא.
- הרפרנט ירכז את הנושא ויהווה איש הקשר עם ועדת העורכים לטיפול בחומרי חפירה ומילוי, לצורך מעקב אחר מימוש ההנחיות ועדכון השוטף. כמו כן ידאג הרפרנט להעביר נתונים בדבר תכניות הכוללות חומרי חפירה ומילוי לאדר' עליזה קוטנר, מרכזת ממ"ע- מאגר המידע לעודפי עפר.
- ההנחיות ייבחנו לאחר תקופת יישום מסויימת ויעודכנו במידת הצורך.